

на приватність – важлива частина особистості, тому захист приватного життя належить до проблеми правами людини.

Список використаних джерел:

1. Джозеф Раз. Моральні засади свободи. Пер. з англ. В. Василюка та О.Тереха. Київ : Веселка, 2001. С. 406–410.

2. Міжнародний Пакт про цивільні та політичні права: [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text .

3. Конституція України: [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> .

4. Нартова-Бочавер С. К. Теорія приватності як напрямок зарубіжної психології. *Психологічний журнал*. 2006. Т. 27. № 5. С. 28–39.

УДК 347.611 (477)

*Устименко Тетяна,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільно-правових
дисциплін НАВС*

**ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ
«ЧЛЕН СІМ'Ї» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ЩОДО
ПЕВНИХ КАТЕГОРІЙ ОСІБ**

Поняття «член сім'ї» використовується не лише у сімейному законодавстві, а й властиве іншим галузям права, тому правове регулювання не обмежується лише нормами сімейного законодавства. Джерельна база, яка регламентує дане поняття, доволі широка і потребує вдосконалення.

Проблемам визначення поняття член сім'ї за цивільним, сімейним та житловим законодавством України приділялась увага науковця

Галянтича М.К. [1], інколи з'ясування поняття «член сім'ї» було необхідною передумовою інших досліджень, наприклад щодо питань правового режиму нерухомого майна членів сім'ї [2] тощо.

Інститут надання фізичною особою декларації про майновий стан боржника за останні три роки разом із заявою про визнання її неплатоспроможною має на меті визначення обсягів майнових активів боржника з метою ефективного здійснення процедури погашення боргів такої особи та задоволення грошових вимог кредиторів. Фізична особи, яка звернулася до компетентного суду за визнанням факту її неплатоспроможності, зобов'язана надавати достовірну інформацію про все наявне майно.

Згідно частини 5 статті 116 Кодексу України з процедур банкрутства (далі - КУЗПБ) декларація про майновий стан подається боржником за три роки (за кожен рік окремо), що передували поданню до суду заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність [3]. Декларація повинна містити інформацію щодо майна, доходів та витрат боржника і членів його сім'ї, що перевищують 30 розмірів мінімальної заробітної плати.

До членів сім'ї боржника належать особи, які перебувають у шлюбі з боржником (у тому числі якщо шлюб розірвано протягом трьох років до дня подання декларації), а також *їхні діти, у тому числі повнолітні*, батьки, особи, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, інші особи, які спільно з ним проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких з боржником не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

Пункт 2 статті 3 Сімейного кодексу України (далі – СК України) вказує, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки [4].

Однак згадана стаття СК України для регулювання відносин у справах про неплатоспроможність фізичних осіб не застосовується.

Положення ч. 5 ст. 116 КУЗПБ самостійно і вичерпно врегульовують зміст поняття «член сім'ї боржника», яке є спеціальним, встановленим саме для цілей визначення змісту правовідносин щодо відновлення платоспроможності фізичної особи.

У процедурі провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи при застосуванні ч. 5 ст. 116 КУЗПБ до кола членів сім'ї боржника відносять осіб, які не є членами сім'ї в розумінні ст. 3 СК України. Тлумачення ч. 5 ст. 116 КУЗПБ, зважаючи на мету правового регулювання відносин неплатоспроможності боржників – фізичних осіб, дає підстави для висновку, що до членів сім'ї такого боржника в обов'язковому порядку необхідно віднести його дітей, у тому числі повнолітніх, батьків та осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням боржника, незалежно від того, що вони не проживають з ним спільно, не пов'язані спільним побутом і не мають взаємних прав та обов'язків. Це пояснюється особливим довірчим характером відносин боржника з цими особами, що може сприяти ухиленню від виконання боржником зобов'язань перед кредиторами шляхом перереєстрації майна (майнових прав) на цих осіб. І до таких зловживань правом боржник може вдатися незалежно від того, чи ці особи проживають спільно або окремо від боржника, чи пов'язані з ним спільним побутом і взаємними правами та обов'язками [5].

Тепер розглянемо норми іншого законодавства у застосуванні поняття «член сім'ї». Згідно статті 45 цього Закону України «Про

запобігання корупції» особи, зазначені у пункті 1, підпунктах «а» і «в» пункту 2 частини першої статті 3 цього Закону, зобов'язані щорічно до 1 квітня подавати шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством [6].

Згідно статті 46 цього Закону у декларації серед іншого зазначаються відомості про 1) об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності; 2) об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти, не прийняті в експлуатацію або право власності на які не зареєстроване в установленому законом порядку, які: а) належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві власності відповідно до Цивільного кодексу України; б) розташовані на земельних ділянках, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або передані їм в оренду чи на іншому праві користування, незалежно від правових підстав набуття такого права; в) повністю або частково побудовані з матеріалів чи за кошти суб'єкта декларування або членів його сім'ї; 3) цінне рухоме майно, вартість якого перевищує 100 прожиткових мінімумів, встановлених для працездатних осіб на 1 січня звітного року, що належить суб'єкту декларування або членам його сім'ї на праві приватної власності, у тому числі спільної власності, або перебуває в її володінні або користуванні незалежно від форми правочину, внаслідок якого набуте таке право; 4) цінні папери, у тому числі акції, облігації, чеки, сертифікати, векселі, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із відображенням відомостей стосовно виду цінного папера, його емітента, дати набуття цінних паперів у власність, кількості та номінальної вартості цінних паперів; 5) інші корпоративні права, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, із зазначенням найменування кожного суб'єкта господарювання, його організаційно-правової форми, коду Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України, частки у статутному (складеному) капіталі товариства, підприємства, організації у грошовому та відсотковому вираженні; 6) юридичні особи, трасти або інші подібні правові утворення, кінцевим бенефіціарним власником (контролером) яких є суб'єкт декларування або члени його сім'ї; 7) нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, у тому числі об'єкти інтелектуальної власності, що можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, криптовалюти; 8) отримані доходи суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі доходи у вигляді заробітної плати (грошового забезпечення), отримані як за основним місцем роботи, так і за сумісництвом, гонорари, дивіденди, проценти, роялті, страхові

виплати, благодійна допомога, пенсія, доходи від відчуження цінних паперів та корпоративних прав, подарунки та інші доходи; 9) наявні у суб'єкта декларування або членів його сім'ї грошові активи, у тому числі готівкові кошти, кошти, розміщені на банківських рахунках або які зберігаються у банку, внески до кредитних спілок та інших небанківських фінансових установ, кошти, позичені третім особам, а також активи у дорогоцінних (банківських) металах; 10) банківські та інші фінансові установи, у тому числі за кордоном, у яких у суб'єкта декларування або членів його сім'ї відкриті рахунки (незалежно від типу рахунку, а також рахунки, відкриті третіми особами на ім'я суб'єкта декларування або членів його сім'ї) або зберігаються кошти, інше майно; 11) фінансові зобов'язання суб'єкта декларування або членів його сім'ї, у тому числі отримані кредити, позики, зобов'язання за договорами лізингу, розмір сплачених коштів у рахунок основної суми позики (кредиту) та процентів за позикою (кредитом), залишок позики (кредиту) станом на кінець звітного періоду, зобов'язання за договорами страхування та недержавного пенсійного забезпечення.

З метою з'ясування достовірності задекларованих відомостей, точності оцінки задекларованих активів, перевірки на наявність конфлікту інтересів та ознак незаконного збагачення чи необґрунтованості активів Національним агентством з питань запобігання корупції може здійснюватися повна перевірка декларації (стаття 51³ Закону України «Про запобігання корупції»).

Статтею 69 Закону України «Про запобігання корупції» передбачено, що активи, набуті внаслідок вчинення корупційного правопорушення, підлягають конфіскації або спеціальній конфіскації за рішенням суду в установленому законом порядку. Активи, щодо яких судом на підставі поданих доказів не встановлено, що вони або грошові кошти, необхідні для їх придбання, були набуті за рахунок законних доходів, є необґрунтованими і підлягають стягненню в дохід держави за рішенням суду в установленому законом порядку.

Стаття 1 чинного Закону України «Про запобігання корупції» визначає, що членами сім'ї суб'єктів, на яких поширюється дія вище зазначеного Закону, є:

а) особа, яка перебуває у шлюбі із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону, та *діти зазначеного суб'єкта до досягнення ними повноліття* - незалежно від спільного проживання із суб'єктом;

б) будь-які особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки із суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 цього Закону (крім осіб, взаємні права та обов'язки яких не мають характеру сімейних), у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі.

На нашу думку Закон України «Про засади запобігання та протидії корупції» [7], який втратив чинність, визначаючи, що членами сім'ї є особи, які перебувають у шлюбі, а *також їхні діти, в тому числі повнолітні*, батьки, особи, які перебувають під опікою і піклуванням, інші особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, у тому числі особи, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі, сприяв більш досконалому врегулюванню правовідносин та попереджав уникненню відповідальності осіб, що порушують антикорупційне законодавство. Тому вважаємо, що до членів сім'ї такої категорії осіб слід віднести дітей, у тому числі повнолітніх, батьків та осіб, які перебувають під опікою чи піклуванням декларанта. І цих осіб законом відносити до членів сім'ї незалежно від того, що вони не проживають спільно з суб'єктом, зазначеним у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», не пов'язані спільним побутом і не мають взаємних прав та обов'язків. Це знову ж пояснюється особливим довірчим характером відносин з цими особами, що може сприяти прихованню активів, набутих внаслідок корупційних дій, шляхом перереєстрації майна (майнових прав) на цих осіб та, як наслідок, уникненню відповідальності за корупцію.

Список використаних джерел:

1. Стоянов А.Д. Правовий режим нерухомого майна членів сім'ї: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2016. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/42/1/stoyanov_avtoref.pdf.
2. Проблеми визначення поняття член сім'ї за цивільним, сімейним та житловим законодавством України [Текст] / М. К. Галантич // Наукові засади та практика застосування нового Сімейного кодексу України: За матеріалами круглого столу м. Київ, 25 травня 2006 року. Х. : Ксилон. 2007. С. 195–202 .
3. Кодексу України з процедур банкрутства від 18.10.2018 № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2597-19> .
4. Сімейного кодексу України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2947-14> .
5. Постановою Верховного Суду у складі палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду України від 22.09. 2021 року у справі № 910/6639/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456026>).
6. Про запобігання корупції: Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> .
7. Про засади запобігання та протидії корупції: Закону України від 07.04.2011 № 3206-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3206-17>